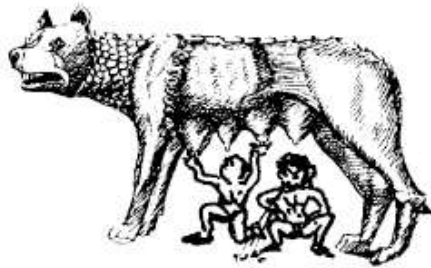

22nd Sydney Latin Summer School

University of Sydney, January 18-22, 2016

Level 2 A

Instructor: John Coombs and Mike Salter

EPIGRAMMATA MARTIALIA

- 1) exigis ut nostros donem tibi, Tucca, libellos.
non faciam, nam vis vendere, non legere.

Translate in this order;

exigis ut donem tibi nostros libellos, Tucca. non faciam: nam vis (eos) vendere, non (eos) legere.

- 2) dicis amore tui bellas ardere puellas,
qui faciam sub aquā, Sexte, natantis habes.

Translate in this order:

dicis bellas puellas ardere amore tui, Sexte, qui habes faciem natantis sub aquā.

amore tui: 'for love of you'

bellas...ardere... puellas: acc. + inf. after *dicis* 'that girls burn'

faciem natantis: 'the face (of someone)swimming'

- 3) languebam: sed tu comitatus protinus ad me
venisti centum, Symmache, discipulis.
centum me tetigere manus Aquilone gelatae;
non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

Translate in this order

*languebam, sed tu ad me protinus venisti comitatus centum discipulis, Symmache, centum manus
gelatae Aquilone me tetigere, non habui febrem, Symmache, nunc habeo.*

comitatus: accompanied by (*comito*) + abl.

manus: hands (nom. plu.)

- 4) heredem tibi me, Catulle, dicis,
non credam, nisi legero, Catulle.

Translate in this order

dicis me (esse) heredem tibi, non credam nisi legero, Catulle.

heredem: heir acc. + inf. with *esse* understood after *dicis*

legero=I will have read (future perfect)

- 5) 'Thaida Quintus amat' 'quam Thaida?' 'Thaida luscam'
unum oculum Thais non habet, ille duos.

Translate in this order

*Quintus amat Thaida. quam Thaida? luscam Thaida. Thais non habet unum oculum, ille (non habet)
duos.*

Thaida: a Greek 3rd declension accusative

quam?: an interrogative pronoun, the fem. sing. of *quis?*

METRE: The first three of these epigrams are in the form of elegaic couplets, consisting of a hexameter;

- ∪ ∪ / - ∪ ∪ / - // ∪ ∪ / - ∪ ∪ / - ∪ ∪ / - ∪
- - / - - / - // - / - - / - ∪ ∪ / - ∪

followed by a pentameter:

- ∪ ∪ / - ∪ ∪ / - // - ∪ ∪ / - ∪ ∪ / -
- - / - - / - // - ∪ ∪ / - ∪ ∪ / -

The fourth is in hendecasyllables;

- - - ∪ ∪ - ∪ ∪ ∪ - ∪
- ∪ -
∪ -

exigis ut nostros donem tibi, Tucca, libellos.

non faciam, nam vis vendere, non legere.

dicis amore tui bellas ardere puellas,

qui faciam sub aquā, Sexte, natantis habes.

langueram: sed tu comitatus protinus ad me

venisti centum, Symmache, discipulis.

centum me tetigere manus Aquilone gelatæ;

non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

heredem tibi me, Catulle, dicis,

non credam, nisi legero, Catulle.

‘Thaida Quintus amat’ ‘quam Thaida?’ ‘Thaida luscam’

unum oculum Thais non habet, ille duos. e

e **Beatricis Figuli**
HISTORIĀ DE PETRO CUNICULO

Petrus magno silentio ab ferculo cum rotā descendit, et currere quam celerrime secundum ambulacrum directum incepit post aliquos frutices cum uvis passis nigris. Dominus McGregor eum ad angulum conspexit, sed id Petro nihil erat. Sub portam aufugit, et erat incolumis tandem in silvā extra hortum.

Dominus McGregor vestimentum parvum et calceamenta suspendit formidinis causā quae merulas terreret.

Petrus neque finem currendi fecit neque respexit dum domum ad magnam abietem pervenit.

Erat tam defessus ut iaceret in arenā molli et suavi in solo cavi cuniculi et suos oculos occlusit. Mater eius diligenter coquebat; mirata est ubi vestimenta reliquisset. Erat secundum vestimentum parvum et paria calcamentorum quae Petrus quindecim diebus amiserat.

Me pudet dicere Petrum non valde valuisse per vesperum. Mater eum lecticulo imposuit et theam camomilem fecit, et potionem euis Petro dedit!

“Unum cochlear plenum sorbendum nocte antequam dormiveris”

Sed Flopsa, Mopsa, Cauda Lineaque panem et lactem et rubos cenae ederunt.

Beatricis Figuli	understand <i>Beatricis (Filiae) Figuli</i> ‘of Beatrix (daughter) of the Potter’
ferculo cum rotā	‘wheelbarrow’
currere	is the object of <i>inceptit</i> , ‘began, in the next line
quam celerrime	‘as quickly as possibly’
secundum	here means ‘along’
frutices cum uvis passis nigris	‘black-currant bushes’
quae merulas terreret	<i>quae</i> refers to <i>formidinis</i> and expresses purpose ‘to frighten the blackbirds’
finem currendi fecit	lit. ‘made and end to running’. <i>Currendi</i> is the gerund of <i>curro</i>
dum	here means ‘until’
tam defessus ut	‘so tired that’
mirata est	here ‘she wondered’ rather than ‘she was amazed’
paria	plural of <i>par</i> ‘a pair’
quindecim diebus	abl. expressing time within which
Me pudet	‘I am ashamed’. <i>Me paenitet</i> ‘I am sorry’ would have been better.
Petrum...valuisse	accus.+inf. after <i>dicere</i> ‘...that Peter did not get better’
theam camomilem	‘chamomile tea’
sorbendum	‘to be drunk’, gerund of <i>sorbeo</i>
nocte	abl. showing time when, ‘at night’
antequam domiveris	<i>dormiveris</i> is future perfect of <i>dormio</i> ‘before you will have gone to sleep’
cenae	dat. of <i>cena</i> ‘for dinner’

ROMULUS ET REMUS

(from Vellacott’s *Ordinary Latin* and Livy *Book One*)

(7) Amulius et Numitor duo sunt fratres. Urbs eorum nomine Alba est. Est urbs Alba prope Tiberim flumen. Amulius gentis rex est, et fratrem Numitorem timet. Amulius filios nullos habet: Numitoris filia duos. Itaque Amulius servo dicit ‘Cape duos pueros et in Tiberim flumen mitte. Puerorum mortem cupio.’ Servus pueros capit et ad flumen venit.

(8) Servus prope flumen stat et pueros diu spectat. Pueri rident. Servus Amulium timet: sed Numitorem amat. Itaque pueros non interficit. Eos prope aquam fluminis ponit, ibi relinquit. Tiberis flumen (nam flumina semper di sunt) pueros servat: aqua recedit, eos non interficit. Sed iam aliud venit periculum.

(9) Lupa catulos amittit et passim quærit. Voces puerorum lupa audit, ad eos venit. Deus fluminis lupæ furorem retinet: ea pueros non interficit, sed curat. Lupa pueris mater est. Pueri in lupæ antro diu habitant. Ibi tandem pastor eos invenit, et domum ad uxorem ducit. Itaque filii Numitoris filiæ inter filios pastorum habitant, et cum pastoribus in agris laborant.

(10) Sunt nomina puerorum Romulus et Remus. Multis post annis viri validi et fortes sunt: pastorum aliorum duces sunt. Mox inter pastores Amuli et Numitoris pugna est. Pastores Numitoris Remum capiunt et ad Numitorem ducunt. Tum Numitor Remum diu spectat et ita dicit: ‘Tu pastoris filius non es. Unde venis?’

(11) Remus respondit: ‘Lupa mater mea est: ex lupæ antro venio.’ Numitor mox omnia audit et filiæ filium agnoscit. Tum Romulus Remusque multos homines ad se vocant: Amulium oppugnant et interficiunt, Numitorem

regem Albæ faciunt. Cives Albani Numitorem amant, factum fratrum approbant. Sed fratrum amicos non approbant: sunt enim servi fugitivi, exules, pauperes, etiam latrones.

(12) Romulus igitur et frater aliam urbem non procul ab Albā ædificant.

Priori Remo augurium venisse fertur. sex voltuces: iamque nuntiato augurio cum duplex numerus Romulo se ostendisset, utrumque regem sua multitudo consalutauerat: tempore illi præcepto, at hi numero avium regnum trahebant. Inde cum altercatione congressi certamine irarum ad cædem vertuntur; ibi in turbā ictus Remus cecidit. Volgatior fama est ludibrio fratris Remum novos transiluisse muros; inde ab irato Romulo, cum verbis quoque increpitans adiecisset, "Sic deinde, quicumque alius transiliet mœnia mea," interfectum. Ita solus potitus imperio Romulus; condita urbs conditoris nomine appellata. (from Livy, I, 7)

Circum urbem muros validos ædificant. Urbs noua iis grata est. Sed pauci eorum uxores habent: nam homines aliarum urbium eos despiciunt.

Tum ex consilio patrum Romulus legatos circa vicinas gentes misit qui societatem conubiumque nouo populo peterent: urbes quoque, ut cetera, ex infimo nasci; dein, quas sua virtus ac di iuvent, magnas opes sibi magnumque nomen facere; satis scire, origini Romanæ et deos adfuisse et non defuturam virtutem; proinde ne gravarentur homines cum hominibus sanguinem ac genus miscere (from Livy I, 9)

(13) Festam diem instituit: nuntios ad cives aliarum urbium mittit, cenam et vinum promittit, omnes venire iubet. Cives Albani non veniunt, sed Sabinorum veniunt multi cum uxoribus et liberis. Romulus omnes benigne recipit. Primo sacrificium facit: deinde Sabinos ad cenam vinumque vocat. Omnes læti sedent, edunt, rident, bibunt. Romuli homines permulti adsunt et ad ducem oculos vertunt.

(14) Subito Romulus signum dat. Statim Romani Sabinos oppugnant, non telis sed manibus. Feminas capiunt, viros ex urbe expellunt: interficiunt neminem. Nunc omnes uxores habent. Sabini ad urbem suam irati discedunt. Feminæ lacrimant: sed Romani eas benignis verbis mulcent et dominas domorum suarum faciunt. Mox feminæ viris, domibus, urbe Romā contentæ sunt.

(15) Sabini Romanorum multitudinem et ferocitatem timent. Primo consilium nullum habent. Auxilium ab aliis urbibus petunt: sed aliæ quoque urbes Romanos timent. Annus totus præterit, consilium adhuc parant, nil faciunt. Tandem omnia parata sunt, et cum sociis arma capiunt et castra prope urbem Romam ponunt. Romani quoque arma capiunt: ex urbe procedunt, uxores domi relinquunt.

(16) Iamque Romani et Sabini inter se ferociter pugnant. Subito viri clamores femineos audiunt, et turbam feminarum ibi inter gladios attoniti vident. Romani uxores, Sabini filias et sorores agnoscunt. Simul feminæ 'Pugna desistite,' clamant. 'causa pugnae nulla est. Nos et patres et viros nostros amamus; et antiquam patriam et novam.' Nonnullæ etiam parvos liberos portant, et patribus monstrant.

(17) Itaque omnes pugna desistunt et in colloquium veniunt. Tandem pacem faciunt, et Sabinorum multi domos mutant et Romæ habitant. Quod Roma urbs valida est, ex aliis quoque urbibus multi homines eo veniunt. Romanos non iam despiciunt: nomen Romanum magno in honore habent. Mox post Numitorem mortem Albani quoque se cum Romanis iungunt: ciuium Romanorum numerus iam maximus est.

(18) Romulus concilium senum facit et Senatum appellat. Senatores unā cum rege omnia consilia capiunt. Leges præterea bonas Romulus facit, et diuites et pauperes leges servare docet. Et populo quidem imperium Romuli gratum est, senatoribus nobilibus minus gratum. nobiles enim potestatem cupiunt. Multis post annis Romulus iam senex ab omnium oculis subito discedit. Corpus eius nemo invenit. Cives Romani eum postea tamquam deum colunt.

7) *Urbs eorum*: literally 'the city of them' i.e. 'their city'.

7) *Nomine Albā*: 'Alba by name'.

LIVY 1, 7

fertur: it is said

nuntiatio augurio: ablative absolute: 'the sign having been announced'

illi...hi: plurals of **ille** and **hic** referring to the followers of Remus and Romulus respectively

tempore...praecepto: i.e. 'on the ground of priority of time'

trahebant: claimed

certamine irarum: 'owing to the conflict of their passions'

ludibrio: in mockery

Remum novos transiluisse muros: accusative + infinitive after *fama est* 'that Remus had jumped over the new walls

cum... adiecisset: 'when he had added, chiding (him) also with words. *Sic...maenia mea* is the object of *adiecisset*

interfectum: agrees with *Remum* in the previous line.

potitus: from *potior*, 'obtain'

imperio: in ablative case after *potitus*

12) *Iis grata est*: **iis** is dative plural of **is**. Literally 'was pleasing to them'.

14) *Viris, domibus, urbe Roma*: ablatives after *contentus*.

Livy 1, 9

Misit qui...peterent: expresses purpose 'sent...in order that they might seek'

urbes...nasci: accusative + infinitive 'that cities are born'

quas...facere: accusative + infinitive: 'that those who...make'

ut cetera: 'as in other matters'

satis scire: supply **se** 'that they themselves knew'

deos adfuisse: accusative + infinitive *adfuisse* is perfect infinitive of *adsum* 'that the gods were present'

origini Romanae: dative after *adsum*

non defuturam virtutem: accusative + infinitive: 'that virtue (i.e. valour) would not fail'

ne gravarentur: 3rd person negative imperative 'let them not be reluctant'

15) *Adhuc*: 'still'.

16) *Attoniti*: agrees with *virii* in previous line.

16) *Et...et*: 'both...and'.

17) *Eo*: 'there, thither'.

18) *Senum*: genitive plural of *senex* 'old man'.

18) *Unā*: 'together'.

18) *Populo...gratum*: *gratum* is neuter here because it agrees with *imperium*

Sallust: Catiline

Ch.1

1. Omnis homines, qui sese student praestare ceteris animalibus, summa ope niti decet, ne vitam silentio transeant veluti pecora, quae natura prona atque ventri oboedientia finxit. 2. Sed nostra omnis vis in animo et corpore sita est; animi imperio, corporis servitio magis utimur; alterum nobis cum dis, alterum cum beluis commune est. 3. quo mihi rectius videtur ingeni quam virium opibus gloriam quaerere et, quoniam vita ipsa qua fruimur brevis est, memoriam nostri quam maxime longam efficere. 4. nam divitiarum et formae gloria fluxa atque fragilis est, virtus clara aeternaque habetur.

Sese student praestare: verbs expressing desire, eagerness, etc., are usually followed by a simple prolativum infinitive (answering to a direct object), if the subject of the infinitive is the same as the subject of the verb of desire. Here the

subject (sese) of the infinitive (praestare) is expressed, in order to emphasise the idea that it is for himself individually that a man desires this excellence.

Animi imperio utimur. lit. “we employ the rule of the mind”; in English it would be more natural to say “we employ the mind to rule.”

Opibus: an instrumental ablative with *quaerere*.

Quam maxime: *quam* is very often thus used to intensify a superlative adjective or adverb, and has the force of the Eng. “as ... as possible.” The original expression contained some part of the verb *posse*, which is sometimes actually expressed. Here *quam maxime* would be represented in full by *quam maxime longam eam efficere possumus* (*lit.* “to what extent we are able to make it most long”).

Maxime: in the prae-augustan period the superlative termination generally ended in *-umus* rather than *-imus*.

Virtus clara habetur. virtus is the sum of manly qualities – “excellence.” *Clara* is predicative: “is possessed – a glorious thing,” *i.e.* “is a glorious possession.”

Ch.46

1. Quibus rebus confectis omnia propere per nuntios consuli declarantur. 2. at illum ingens cura atque laetitia simul occupavere. nam laetabatur intellegens coniuratione patefacta civitatem periculis ereptam esse, porro autem anxius erat dubitans, in maximo scelere tantis civibus deprehensis quid facto opus esset: poenam illorum sibi oneri, inpunitatem perdundae rei publicae fore credebat. 3. igitur confirmato animo vocari ad sese iubet Lentulum Cethegum Statilium Gabinium itemque Caeparium Terracinensem, qui in Apuliam ad concitanda servitia proficisci parabat. 4. ceteri sine mora veniunt, Caeparius, paulo ante domo egressus, cognito indicio ex urbe profugerat. 5. consul Lentulum, quod praetor erat, ipse manu tenens in senatum perducit, reliquos cum custodibus in aedem Concordiae venire iubet. 6. eo senatum advocat magnaue frequentia eius ordinis Volturcium cum legatis introducit, Flaccum praetorem scriinium cum litteris, quas a legatis acceperat, eodem adferre iubet.

Occupavere: occupare does not mean “be in possession of,” but “take possession of.”

Quid facto opus esset: “what is was necessary to do”; the phrase is a common one and the meaning clear, though the use of *quid* is not strictly logical.

Terracinensem: “a native of Terracina,” a town in the south of latium on the Via Appia, and two miles from the coast.

Quod praetor erat: and therefore worthy of additional respect.

HORATII CARMINUM LIB. III CARMEN XIII

O fons Bandusiae, splendidior vitro

dulci digne mero non sine floribus

cras donaberis haedo

cui frons turgida cornibus

primus et venerem et proelia destinat;

frustra: nam gelidos inficiet tibi

rubro sanguine rivos

lascivi suboles gregis.

Te flagrantis atrox hora Caniculae

nescit tangere, tu frigus amabile

fessis vomere tauris

praebes et pecori vago.

Fies nobilium tu quoque fontium,

me dicente cavis impositam ilicem

saxis, unde loquaces

lympphae desiliunt tuae

splendidior vitro: 'clearer than crystal' . 'more transparent than glass' would not have been a good comparison to an ancient Roman.

Vitro is in the ablative case after the comparative *splendidior*

donaberis haedo: 'you will be presented with a kid' *haedo* is in the ablative case

cui: 'to whom' i.e. the kid

nam...gregis: read *nam suboles lascivi gregis* (i.e. the kid) *inficiet gelidos rivos rubro sanguine tibi*

nescit: 'is unable to' *Te* is the object, *atrox hora* the subject

tu...vago: read *tu praebes frigus amabile tauris fessis vomere et pecori vago*

frigus amabile: is neuter and in the accusative case

fessis vomere: 'worn out by the ploughshare' *vomere* is ablative of *vomer*

fies...tu: 'thou shalt be reckoned among'

me dicente: ablative absolute 'when I tell of' *impositam ilicem* is the object

Metre

Fourth Asclepiad: two lines of - - / - ~ ~ - / - ~ ~ - / ~ -
/ ~ ~

followed by one line of - - / - ~ ~ - / -
and one line of - - / - ~ ~ - / ~ -

e *Guidonis Ambianensis Episcopi* CARMINE DE HASTINGAE PROELIO

445 Dux, ubi perspexit quod gens sua uicta recedit,

Occurrens illi signa ferendo manu

Increpat et cedit; retinet, constringit et hastā.

Iratu, galeā nudat et ipse caput.

Vultum Normannis dat, uerba precantia Gallis.

450 Dixit, 'Quo fugitis? Quo iuuat ire mori?

Que fueras uictrix, pateris cur uicta uideri

Regnis terrarum Gallia nobilior?

Non homines set oues fugitis, frustra que timetis;

Illiud quod facitis dedecus est nimium.

- 455 Est mare post tergum; maris est iter ad remeandum
 Pergrauae, quod uobis tempus et aura negat.
 Ad patriam reditus grauis est, grauis et uia longa;
 Hic uobis nullum restat et effugium.
 Vincere certetis, solum si uiuere uultis.'
- 460 Dixit, et extimplo serpit ad ora pudor;
 Terga retro faciunt; uultus uertuntur in hostes.
 Dux, Ut erat princeps, primus et ille ferit;
 Post illum reliqui feriunt, ad corda
 Vires assumunt reiciendo metum.
- 465 Vt stipule flammis pereunt spirantibus auris,
 Sic a Francigenis, Anglica turba, ruis.
 Ante ducis faciem tremefactum labitur agmen,
 Mollis cera fluit ignis ut a facie.
 Abstracto gladio, galeas et scuta recidit;
- 470 Illius et sonipes corpora multa ferit!

445 *quod gens ... recedit* Classical Latin would acc.+ inf. Construction here (*gentem suam victam recedere*)

446 *illi* refers to *gens* in 445

447 *cedit* strikes

449 *verba precantia* accusative plural after *dat*

450 *iuuat* here means 'want'

451 *Que = quae* refers to *Gallia* in line 452

453 *set = sed*

456 *quod* because *negat* translate as 'is against'

459 line has the implication 'you must strive if you want even to survive'

460 *ora* plural of *os* 'face', refers to the French

462 *primus et ille ferit* 'he struck the first blow'

464 *reiciendo* gerund in ablative case 'by throwing'

465 *spirantibus auris* ablative absolute 'with the wind blowing' not connected with *flammis* 'in flames'

467 *agmen* i.e. the enemy army

468 *ignis* is genitive case

469 *abstracto gladio* ablative absolute 'the sword having been drawn'

470 *sonipes* 'horse'

- Illuxit postquam Phebi clarissima lampas
 Et mundum furuis expiat a tenebris,
 Lustrauit campum, tollens et cesa suorum
- 570 Corpora, dux terre condidit in gremio.
 Vermibus atque lupis, auibus canibusque uoranda
 Deserit Anglorum corpora strata solo.
 Heraldus corpus collegit dilaceratum,
 Collectum textit sindone purpureā;
- 575 Detulit et secum, repetens sua castra marina,
 Expleat ut solitas funeris exequias.
 Heraldus mater, 'nimio constricta dolore,
 Misit ad usque ducem, postulat et precibus,
 Orbate misere natis tribus, et uiduate,
- 580 Pro tribus, unius reddat ut ossa sibi,

Si placet aut corpus puro preponderet auro.
Set dux iratus prorsus utrumque negat,
Iurans quod potius presentis littora portus
Illi committet, aggere sub lapidum.

- 585 Ergo uelut fuerat testatus, rupis in alto
Precepit claudi uertice corpus humi.
Extimplo quidam, partim Normannus et Anglus,
Comperit Heraldi, iussa libenter agit.
Corpus enim regis cito sustulit et sepeliuit;
590 Imponens lapidem, scripsit et in titulo:
'Per mandata ducis rex hic Heralde quiescis,
Vt custos maneat littoris et pelagi.'

569 *lustravit* 'surveyed'   *cesa = cæsa*

570 *terre = terræ*

571 *voranda* gerund 'to be eaten'

572 *deserit* the subject is *dux* in line 570

576 *expleat ut = ut expleat* 'so that he might complete/perform'

579 *orbate ... viduate = orbatae ... viduatae* both datives referring to *mater* in line 577

581 *preponderat = præponderat* 'weigh against'

583 *potius = potius presentis ... portus* both genitives 'the shores of that very port'

585 *rupis in alto* *alto* agrees with *vertice* on the next line.

586 *claudi* passive infinitive

589 *corpus* is accusative here

Metre: elegaic couplets as in Martial's *Epigramata*

hexameter

- ∪ ∪ / - ∪ ∪ / - // ∪ ∪ / - ∪ ∪ / - ∪ ∪ / - ∪
- - / - - / - // - / - - / - ∪ ∪ / - ∪

pentameter

- ∪ ∪ / - ∪ ∪ / - // - ∪ ∪ / - ∪ ∪ / -
- - / - - / - // - ∪ ∪ / - ∪ ∪ / -